

УДК 631.145(477.7)

Ужва А.М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри обліку та економічного аналізу

Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

АНАЛІТИЧНИЙ МОНИТОРИНГ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

ANALYTICAL MONITORING OF RESOURCE POTENTIAL OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF REGION

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто значення ресурсного потенціалу агропромислового комплексу регіону, проведено аналіз основних показників виробництва промислової та сільськогосподарської продукції, визначено проблеми розвитку галузей регіону та обґрунтовано основні напрями покращення фінансово-господарського стану підприємств регіону.

Ключові слова: регіональний розвиток, агропромисловий комплекс, моніторинг, ресурсний потенціал.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрено значение ресурсного потенциала агропромышленного комплекса региона, проанализировано основные показатели производства промышленной и сельскохозяйственной продукции, определены проблемы развития отраслей региона и обоснованы основные направления улучшения финансово-хозяйственного состояния предприятий региона.

Ключевые слова: региональное развитие, агропромышленный комплекс, мониторинг, ресурсный потенциал.

ANNOTATION

The value of resource potential of agroindustrial complex of region is considered in the article, the analysis of basic indexes of production of industrial and agricultural goods is conducted, certainly problems of development of industries of region and grounded basic directions of improvement financially economic to the state of enterprises of region.

Keywords: regional development, agroindustrial complex, monitoring, resource potential.

Постановка проблеми. На сучасному етапі якісних трансформаційних економічних реформ в Україні одним з головних детермінантів зміцнення позитивних тенденцій у соціально-економічному розвитку держави й пріоритетним завданням державної регіональної політики є забезпечення сталого економічного зростання в усіх регіонах на основі найефективнішого й комплексного використання їхнього ресурсного потенціалу. При цьому одним із важливих завдань в економіці агропромислового комплексу регіону є інтенсивне й комплексне використання наявних можливостей у рамках стратегічного управління. Моніторинг ресурсного потенціалу АПК регіону й обґрунтування основних пріоритетів його функціонування є особливо актуальним в умовах невизначеності. Велике значення в цьому процесі має дослідження зовнішніх і внутрішніх чинників та умов підвищення ефективності використання наявних регіональних ресурсів, виявлення перспективних напрямів послідовного нарощування ресурс-

ного потенціалу АПК регіону на основі сучасних ринково-економічних важелів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наукова спадщина щодо значення ресурсного потенціалу пов'язана з іменами вітчизняних учених: В.Г. Андрійчука, І.К. Бистрякова, М.А. Хвесика, Є.В. Хлобистова, О.О. Веклич, В.А. Голян, Н.В. Караєвої, М.В. Гладія, І.І. Лукінова, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавера, В.М. Трегобчука. Проблеми ефективного використання та відтворення ресурсного потенціалу в АПК досліджували І.Ф. Баланюк, В.А. Борисова, О.А. Бугуцький, В.С. Дієсперов, В.Я. Месель-Веселяк, Л.Д. Павловська, Г.М. Підлісецький, П.Т. Саблук, А.М. Третяк, М.М. Федоров, А.Г. Фонов, В.Й. Шиян, В.В. Юрчишин та інші. Проте питання аналітичного забезпечення використання наявних ресурсів, напрямів зміцнення, створення оптимального, збалансованого за структурою ресурсного потенціалу АПК на рівні окремого регіону з урахуванням його особливостей, потребують поглиблених досліджень.

Мета статті. Метою дослідження є визначення та аналіз використання ресурсного потенціалу агропромислового комплексу Причорноморського регіону та обґрунтування практичних рекомендацій щодо його розвитку шляхом застосування сучасних механізмів управління та інформаційно-аналітичного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В умовах обмеженості бюджетних та інших фінансових ресурсів забезпечення ефективного використання й подальшого нарощування ресурсного потенціалу регіону має стати одним з головних пріоритетів діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування й територіальних громад.

Ресурсний потенціал регіону є основною базою формування механізму реалізації його економічних інтересів. Ресурсний потенціал АПК регіону являє собою систему взаємопов'язаних елементів, які виконують різні функції в процесі забезпечення випуску продукції та досягнення інших цілей розвитку комплексу [1, с. 90]. Системний підхід до управління розвитком виробничого потенціалу упорядковує аналітичну роботу на рівні суб'єктів господарювання, під-

вищує її результативність, створює систему пошуку резервів. Системна задача управління розвитком ресурсного потенціалу АПК регіону – це поєднання трьох задач: стратегічного планування; стратегічного управління; оперативного контролю.

Позитивними тенденціями розвитку Причорноморського регіону з початку 2014 р. були наступні:

1. Обсяги промислового виробництва в Одеській області зросли на 5,9%. Зокрема, у переробній промисловості зафіксовано зростання на 3%, у виробництві електричного устаткування – на 25%. У харчовій промисловості Одеської області обсяги виробництва олії та тваринних жирів збільшились на 19,6%, молочних продуктів – на 4,6%. У Миколаївській області обсяги промислового виробництва збільшились лише на 0,4%. Найбільше нарощування обсягів продукції спостерігалось у виробництві електроенергії (на 21,4%) та хімічних речовин (на 3,3%). Підприємствами з виробництва харчових продуктів одержано приріст на 1,6% (зокрема, у виробництві олії та тваринних жирів – на 11%, переробці та консервуванні риби – на 15,9%, виробництві цукерок, соусів, гірчиці, їжі та готових страв – на 84,6%). У Херсонській області обсяг промислового виробництва зменшився на 8,4%. Найбільше скоротили випуск продукції підприємства текстильного виробництва, добувної промисловості й розроблення кар'єрів, машинобудування, виробництва гумових і пластмасових виробів, виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності.

2. У Одеській області обсяги продукції сільськогосподарства протягом січня-травня 2014 р. збільшились на 3,1%, у тому числі на сільськогосподарських підприємствах – на 8,9%, у господарствах населення – на 2,1%. У Миколаївській області обсяг сільськогосподарського виробництва у січні-травні 2014 р. зріс на 9,3% у тому числі на сільськогосподарських підприємствах – на 47,9%, у господарствах населення – на 1,4%. У Херсонській області протягом січня-травня 2014 р. виробництво продукції сільськогосподарства зросло на 15,4% у тому числі на сільськогосподарських підприємствах – на 52,9%.

3. Залишається позитивним сальдо зовнішньої торгівлі товарами в Херсонській та Миколаївській областях. Так, у Херсонській області в 2014 р. позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 47,7 млн дол. США (у 2013 р. – 36,8 млн дол. США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 1,7 у 2013 р. – 1,3. Загалом протягом вказаного періоду експорт товарів з області збільшився на 11,5%, імпорт – зменшився на 19,3%. У Миколаївській області в 2014 р. позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 421,7 млн дол. США. Зокрема, обсяг експорту товарів становив 632,3 млн дол. США, порівняно з 2013 р. збільшився на 13,6%,

імпорту – 210,6 млн дол. США скоротився на 46,4%. Основними країнами-партнерами з експорту товарів Миколаївщини були Єгипет, Ісламська Республіка Іран та Йорданія. На торгівлю з країнами ЄС припало 11,3% експорту та 21,6% імпорту області. Основу експорту визначили продукти рослинного походження, продукція хімічної галузі, механічне та електротехнічне обладнання. В обласному імпорті переважали готові харчові продукти, недорогочінні метали та вироби з них, засоби наземного транспорту та плавучі засоби. Позитивну динаміку мав експорт товарів з Одеської області, хоча сальдо залишилось від'ємним і склало 364,7 млн дол. США. Обсяги експорту зросли на 28,7% і склали 639,2 млн дол. США, імпорту – скоротились на 21,5% до 1003,9 млн дол. США.

4. У Херсонській та Миколаївській областях спостерігається зниження чисельності безробітних. Так, у Миколаївській області кількість зареєстрованих безробітних зменшилась на 8,6% і становила 15,8 тис. осіб. Рівень зареєстрованого безробіття становив 2,2%, зменшившись протягом місяця на 0,2 в.п. У Херсонській області рівень зареєстрованого безробіття склав 1,7%, так само зменшившись протягом травня на 0,2 в. п. Така динаміка пов'язана передусім з сезонним характером зайнятості в сільському господарстві та в туристично-рекреаційному комплексі цих регіонів. У Одеській області, де основу економіки складають промисловість і транспорт, зареєстроване безробіття перебуває на рівні минулорічного показника й становить на кінець 2014 р. 0,8% [3, с. 162].

Дослідження показали, що в Причорноморського регіоні зросла заборгованість з виплати заробітної плати. Так, у Миколаївській області заборгованість з виплати заробітної плати упродовж чотирьох місяців 2014 р. збільшилась на 14,9% (на 6,8 млн грн) і станом на 1 травня 2014 р. склала 52,5 млн грн. Найбільше зростання заборгованості спостерігається на ПАТ «Чорноморський суднобудівний завод», сума боргу якого на 1 червня склала понад 7 млн грн. У Херсонській області заборгованість з виплати заробітної плати станом на 1 травня 2014 р. склала 31,5 млн грн, що в 2,9 рази (на 20,6 млн грн) перевищує її обсяг на початок 2014 р. У Одеській області сума невиплаченої заробітної плати працівникам підприємств області протягом лише квітня 2014 р. збільшилась на 12,9% і станом на 1 травня склала понад 13 млн грн.

Також у Миколаївській та Херсонській областях відбувався спад у будівельній галузі. Так, у Миколаївській області протягом січня-травня 2014 р. будівельними підприємствами виконано робіт на суму 260,1 млн грн, що сягає лише 90,8% обсягу січня-травня 2013 р. За характером будівництва 68,6% загального обсягу виконаних робіт припадало на нове будівництво, реконструкцію та технічне переозброєння, решта – на поточний та капітальний ремонт

(19,8% та 11,6% відповідно). Спад будівництва в Херсонській області був ще більшим: у січні-травні 2014 р. виконано будівельних робіт на суму 132,4 млн грн, що на 18,5% менше обсягу січня-травня 2013 р.

У Миколаївській області за підсумками 2014 р. фінансовий результат до оподаткування підприємств, крім сільськогосподарських, склав 2279,1 млн грн збитку проти 336,7 млн грн прибутку у відповідному періоді 2013 р. Значний обсяг збитків (1798,9 млн грн) сформовано в промисловості; майже в 10 разів зросли збитки підприємств з тимчасового розміщення й організації харчування; у 35 разів – підприємств, що займаються операціями з нерухомим майном. У Херсонській області фінансовий результат до оподаткування в першому кварталі склав 991,3 млн грн збитків (загальна сума прибутку – 92,2 млн грн, збитків – 1083,5 млн грн). У порівнянні з відповідним періодом попереднього року прибуток зменшився на 19%, а збитки зросли в 5,8 рази. Серед провідних видів економічної діяльності найбільше збиткових підприємств було зареєстровано в промисловості (68,3%) та на транспорті (61,5%). Підприємства Одеської області завершили перший квартал зі збитками на суму 7988,9 млн грн, тоді як у січні-березні 2013 р. зафіксовано прибуток, хоча й незначний (87,9 млн грн) [3, с. 163].

Забезпечення високого рівня ресурсного потенціалу регіонів можливе лише на основі запровадження планово-прогнозних механізмів щодо його розвитку. Зокрема, це вимагає розроблення в рамках регіональних стратегій соціально-економічного розвитку стратегій зміцнення ресурсного потенціалу регіонів та підвищення їхньої конкурентоспроможності. Ці стратегії мають забезпечити:

- створення економічних, організаційних та нормативно-правових передумов реалізації основних принципів сталого розвитку регіонів;
- здійснення реструктуризації економіки регіонів на основі запровадження інвестиційно-інноваційної моделі з урахуванням особливостей їхнього потенціалу;
- широкий розвиток підприємництва, насамперед малого та середнього бізнесу як головного чинника соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення зайнятості населення, наповнення місцевих бюджетів;
- зміцнення економічної інтеграції регіонів завдяки максимально ефективному використанню їхніх конкурентних переваг;
- сприяння всебічному розвитку людського потенціалу завдяки стабілізації та поліпшенню демографічної ситуації, досягненню продуктивної зайнятості населення, високому рівню розвитку соціальної інфраструктури;
- вдосконалення системи охорони довкілля та використання природних ресурсів, механізмів та інструментів вироблення та реалізації

на регіональному рівні екологічної політики [2, с. 130].

Отже, спільними проблемами функціонування Одеської, Миколаївської та Херсонської областей залишаються:

- збереження диспропорцій розвитку різних територій;
- дотаційність місцевих бюджетів і відсутність у короткостроковій перспективі реальних можливостей для збільшення дохідної частини через розширення бази оподаткування, оскільки спостерігається падіння в більшості бюджетоутворюючих галузей економіки цих регіонів;
- погіршення інвестиційної привабливості внаслідок складної внутрішньополітичної ситуації та недостатньо-ефективної діяльності місцевої влади щодо залучення й утримання інвесторів;
- значною проблемою аграрного сектору залишається недосконалість податкової політики.

Висновки. Залучення додаткових ресурсів для місцевого та регіонального розвитку потребує принципової зміни управлінських підходів як на місцевому, так і на державному рівні, іншого рівня кваліфікації та організованості постійної роботи щодо розширення ресурсної бази для забезпечення сталого розвитку українських міст і регіонів. Для реалізації визначених завдань необхідно розробити систему заходів щодо зміцнення ресурсного потенціалу, ґрунтуючись на глибокому вивченні та оцінці природних, економічних, наукових, трудових ресурсів кожного регіону, розроблення механізмів їх ефективного використання. Таким чином, пропозиціями щодо збереження позитивних тенденцій і недопущення подальшого падіння в ключових галузях економіки Причорноморського регіону є:

- створення місцевими органам влади умов для забезпечення сталого розвитку завдяки розбудові «точок зростання», підтримці перспективних галузей економіки регіонів, перш за все, туризму та суміжних галузей;
- стимулювання розвитку харчової та переробної промисловості;
- стимулювання розвитку аграрного сектору (особливо малих та середніх підприємств);
- започаткування розробки спільної програми міжрегіонального співробітництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Збродська О.В. Методологічні аспекти аналізу ресурсного потенціалу на підприємствах аграрного сектора / О.В. Збродська // Наук. вісн. Чернівецького ун-ту. – 2008. – Вип. 367. – С. 90-94.
2. Качан Є.П. Регіональна економіка: Підручник / Є.П. Качан. – К.: Знання, 2011. – 283 с.
3. Стратегічний моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України за 2014 рік. – К.: НДІ Мін-ва економіки та з питань європейської інтеграції. – 2014. – С. 162-164.